

ביצה טז

בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף טו עמוד ב

לעולם יהא אדם מרגיל עצמו להיות משאו ומתנו באמונה ולא סוף דבר לישראל אלא לכל אדם דרך צחות אמרו הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר שמתוך זכירת שם אדר יעלה בלבו היושר וההדר וזה אמנם הבטחת קיום הנכסים והוא אמרם כל שדה שיש בה אדר אינה נגזלת ואינה נחמסת 5 ופירותיה מישתמרין ובמקום אחר אמרו הרוצה להתעשר יתעסק באמונה ובספרי המוסר נאמר היושר הכנת העושר :

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רמב

וכמה פעמים נשאתי ונתתי בדבר לפני א"א ז"ל כמוני היום שיש לי מעט משלי ואינו מספיק לי וצריך 10 אני לאחרים אם אני בכלל עשה שבתך חול אם לאו ולא השיבני דבר ברור אח"כ מצאתי בפרקי אבות לרש"י שפי' על ההיא משנה דר"י בן תימא אומר הוי עז כנמר שכתב וז"ל תכף לאותה משנה ר"ע אומר עשה שבתך חול שנויה ההיא דבן תימא לאורוויי דר"ע לא אמר אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר אבל צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר ע"כ. ע"כ צריך כל אדם לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת ואל יאמר היאך אחסר פרנסתי כי אדרבה אם יוסיף יוסיפו לו כדקתני 15 תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל פרנסתו של אדם קצובה לו מר"ח לר"ח חוץ מהוצאת שבת וי"ט והוצאת בניו לת"ת אם מוסיף יוסיפו לו ואמרי' נמי גבי הוצאת שבת וי"ט אומר הקדוש ברוך הוא בני לוו עלי ואני פורע וכיון שכן הוא אל ידאג כי נאמן הוא בעל חובו לפרוע לו חובו

רמב"ן שמות פרק כ פסוק ח

וכתב רש"י בפירוש זכור תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לו חלק יפה יהא מזמינו 20 לשבת, וזו ברייתא היא ששנויה במכילתא (כאן) כך, רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד בשבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מתקינו לשבת. אבל בלשון יחיד שנויה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא (ביצה טז א) אמרו תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח כ) ברוך ה' יום יום יעמס לנו. תניא נמי הכי, בית שמאי אומרים 25 בחד בשביך לשבתך, וב"ה אומרים ברוך ה' יום יום יעמס לנו :

ובמכילתא אחרת (מכילתא דרשב"י) שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משתבא, ומעשה בשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת, כלי חדש אומר זה לשבת. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים. והלכה היא 30 כדברי ב"ה :

ועל דרך הפשט אמרו (במכילתא כאן) שהיא מצוה שזכור תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחהו ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר (להלן לא יג) כי אות היא ביני וביניכם. וזה עיקר גדול באמונת האל :

וטעם לקדשו - שיהא זכרוננו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד 35 (ישעיה נח יג). והטעם, שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה',

כמו שנאמר (מ"ב ד כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת, שהיה דרכם כן, וכך אמרו רז"ל (ר"ה טז א) מכלל דבחדש ושבת בעי למיזל. וזה טעם שביתת הבהמה, שלא תהא בלבנו מחשבה עליה :

40

ולכך אמרו רז"ל (חולין ה א) שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בע"ז, מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה. ובמכילתא (כאן) רבי יצחק אומר, לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה, שהגויים מונין ימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים, כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכרו תמיד בכל יום. וזה פשוטו של מקרא, וכך פירש ר"א. ואומר אני שזהו מדרשו של שמאי הזקן (במכילתא דרשב"י) שפירש מצות זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשכחהו בשום פנים, אבל הזכירו בברייתא (בביצה טז ב) עוד מדת חסידותו שהיה הוא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו, והלל עצמו מודה במדרשו של שמאי, אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים, והיה בוטח בה' שיזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים :

50

ספר אור זרוע חלק ב - הלכות ערב שבת סימן יח
ור"פ יום טוב בביצה תניא אמרו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת למחר מצא בהמה אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה עמו שכל מעשיו לש"ש ואומר ברוך ה' יום יום תנ"ה בש"א מחד בשבתך לשבתך ובה"א ברוך ה' יום יום הלכך הרוצה לעשות כב"ש עושה שב"ה מודים לב"ש דהכי עדיף טפי והא דמסיק אבל הלל שכל מעשיו לש"ש [לא] ה' נוהג כן [אפ"ה] אתמר דב"ש עדיפא כדא' פ' כל כתבי הקודש ושבשאר ארצות במה הן זוכין [א"ל] בשביל שמכבדין את השבת דאר"ח [בר אבא] פ"א נתארחתי אצל בעה"ב אחד בלודקי' והביאו לפניו שלחן של זהב משאוי ט"ז בנ"א ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בתוכו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בתוכו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים וכשהן מניחין אותו אומר לה' הארץ ומלואה וכשהן מסלקין אותו אומר השמים שמים לה' [כו'] אמרתי לו בני במה זכיתך לכך אמר לי קצב הייתי וכל בהמה ובהמה שנאה אמרתי זו לשבת אמרתי לו ברוך המקום שזכך לך. הרי אתה רואה שנהג כב"ש צא וראה מה עלתה בו. ומיהו העושה כב"ה לא הפסיד.

55

60

משנה ברורה סימן רנ ט"ק ב
כתיב בתורה זכור את יום השבת לקדשו ודרשו ב"ש שתהא זוכרו מאחד בשבת נזדמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת ואמרו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה אוכל הראשונה ומניח השניה על שבת נמצא שהאכילה היא כדי שתשאר היפה של שבת אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר ברוך אדני יום יום יעמס לנו צרכנו. והסכימו הרבה פוסקים שגם הלל מודה שכדברי ב"ש עדיפא טפי אלא שהיה בוטח בה' שבדאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כ"כ גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי ופשיטא בדבר שאינו שכיח לקנות כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד אזי יניח אותו לשבת.

65

70

75 והאמת, כי הברכה ביום השבת היא מעין הברכות, והוא יסוד עולם. ויקדש אותו, כי ימשוך מן הקדש. ואם תבין דברי זה תדע מה שאמרו בבראשית רבה (יא ח) לפי שאין לו בן זוג, ומה שאמרו עוד כנסת ישראל תהא בן זוגך, ותשכיל כי בשבת נפש יתירה באמת:

ליקוטי מוהר"ן תורה קכה

80 (שמות טז) ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' וכו', ולמדו רז"ל (שבת קיז ע"ב) מכאן, שחייב לאכול שלש סעודות בשבת, כי תלתא היום כתיב. נמצא שעל כל סעודה מג' סעודות כתיב היום, לרמז שלא לאכול בסעודה של שבת רק בשביל היום. **כי לפעמים אוכלים בשביל שרעב מאתמול, ולפעמים בשביל שלא יהא רעב למחר אך בכל סעודה מג' סעודות של שבת, לא יאכל כ"א בשביל היום,** היינו סעודה זו לא בשביל קודם ולא בשביל אח"כ:

ספר הישר (חלק התשובות) סימן מג

85 ב. (בענין שעיר ר"ח בר"ה). ומה ששמע רבינו אומרים משמי ששעיר ר"ח דאינו קרב, שמע השומע וטעה, כי לא אמרתי שלא היה קרב אלא כך אמרתי שלא היה נזכר במקום שהיה לו להזכר. אלא כסהו התורה ואיזה זה ראש השנה, כי בחומש הפקודים כשהזכיר במוסף ראש השנה ושעיר עזים אחד לחטאת, אמר הכתוב מלבד עולת החודש. הרי דהוא עיקר קרבן החדש ועוד דהא בחטאת משתעי קרא, והיה לו לומר זה חטאת תקריבו מלבד חטאת החודש שכבר קרב, כדרך שהזכיר במוסף של יום הכפורים ושעיר עזים אחד לחטאת מלבד חטאת הכפורים. ולא רצה הכתוב לזכרו וכסהו שלא רצה להזכירו על שבא חטאת לה' על קיטרוג הלבנה ובהבלעה היה קרב.

ספר הישר (חלק התשובות) סימן מד

95 ג. (בענין שעיר של ראש חדש בר"ה). ועל שעיר של ראש חדש ששלחתי לך שקרב מההיא דתניא בתוספתא דשבועות היה ר' שמעון אומר שלשים ושנים שעירים קרבים לישראל בכל שנה וכו' ומדברי ר' אליעזר הקליר שפייט הן מוספי חדש עשתי עשרה, ונתיישב לך אלא שפירשת בכסא מתכסה בו שהתורה כיסהו דלא כתיב ביה. בכפא נשרוף חרדלא שנאיה דרבא הא את הוא דאמרת בתשובתך שהעיקר חיסר שהיה לו לומר ניכר בלבנה קטנה הכא חיסר יתר שחטאת לא הזכיר. ועוד אי כתב מלבד חטאת קשיא טובא דהוה לו למידרש כדדרשינן מלבד חטאת הכפורים בפ' קמא דשבועות ועוד לשון חג שהחדש מתכסה בו לא משתמע אלא איזהו חג שהחדש מתכסה. ועוד חג לא מיתוקם שפיר אלא כדפרשי או תבחר לשון ערומים כדמפרש בערוך ע"פ מדרש ודידך ליתה.

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף פ עמוד א

100 איתמר, שיתופי מבואות, רב אמר: אין צריך לזכות, ושמואל אמר: צריך לזכות. עירובי תחומין, רב אמר: צריך לזכות, ושמואל אמר: אין צריך לזכות. בשלמא לשמואל - הכא - תנן, והכא - לא תנן. אלא לרב מאי טעמא? - תנאי היא; דאמר רב יהודה אמר רב: מעשה בכלתו של רבי אושעיא שהלכה לבית המרחץ וחשכה לה, ועירבה לה חמותה. ובא מעשה לפני רבי חייא ואסר. אמר לו רבי ישמעאל ברבי יוסי: בבליא! כל כך אתה מחמיר בעירובין? כך אמר אבא: כל שיש לך להקל בעירובין - הקל... 105 אמר רב נחמן, נקטינן: אחד עירובי תחומין ואחד עירובי חצירות אחד שיתופי מבואות צריך לזכות. בעי רב נחמן: עירובי תבשילין, צריך לזכות או אין צריך לזכות? - אמר רב יוסף: ומאי תיבעי ליה? לא שמיע ליה הא דאמר רב נחמן בר רב אדא אמר שמואל: עירובי תבשילין צריך לזכות? - אמר ליה אביי פשיטא דלא שמיע ליה, דאי שמיע ליה - מאי תיבעי ליה? - אמר ליה: אטו עירובי תחומין מי לא אמר שמואל אין צריך לזכות ואמר איהו צריך לזכות? - הכי השתא? בשלמא התם - פליגי רב

ושמואל, וקא משמע לן כחומרין דמר וכי חומרין דמר, אבל הכא, אי איתא דשמיע ליה - מי איכא דמאן דפליג?

שיטה מקובצת מסכת ביצה דף טז עמוד ב
ריטב"א

115 והקשה הריטב"א דמכל מקום הרי זוכה על ידי כן שיוכל לתקן צרכו לשבת. ותירץ ז"ל דכיון דאין עירוב זה אלא להיכרא שיברור מנה יפה לשבת אי נמי שידע שאין מתקנין מיום טוב לשבת הוה סלקא דעתין [דבעינן] שידע בו הזוכה מבעוד יום דאי לא לא הוי היכרא. ואתיין למיפשטא מדשמואל דאין צריך דעת מי שהניחין לו דהא שמואל מערב אכולה נהרדעא ומסתמא לא היה מודיע לכל מבעוד יום קודם שיניח. אי נמי והוא הנכון דפשטינן לה מדר' יעקב בר אידי שהיה מכריז ביום טוב מי שלא הניח ערובי תבשילין יבא ויסמוך אדידי דאלמא משמע דאף על פי שלא היו יודעים מבעוד יום קודם שיניחו הוי עירוב ובלבד שיודיעם למחר קודם שיכינו כלום. וכן המנהג שאין מודיעין לקהל ליל ערב יום טוב קודם הנחה אלא ליל יום ששי קודם הכנה.

בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף טז עמוד ב
125 עירובי תבשילין צריך שיהא דעת מניח להוציא בו אותם שרוצה שיצאו בו ולא כונה בלבד אלא שיזכירם אם בפרט אם בכלל ר"ל שאם ירצה לזכות בו כל בני העיר או כל בני המבוי או כל בני החצר יזכירם בכלל או איזה שירצה בפרט אבל אותם שהוא מניחם עליהם אין צריך להודיעם קודם שיניחם לצרכם שהרי זכות הוא ואין להם חובה בו בשום צד וכיון שהודיעו אפילו ביום טוב עצמו שהוא עירב בשבילו מאתמל סומך עליו ומבשל ומ"מ לא יבשל עד שידע שהניחו לו עירוב ויש לו לאדם לערב על כל העיר וסומכין עליו כל בני העיר עד תחום שבת ויום טוב אומר בשחרית שכל מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך שהרי אסור להם לבשל עד שידעו שהונח :
130 חכמי צרפת הורו שאף מי שהוא חוץ לעיר אלא שעירב לו עירובי תחומין מערב יום טוב ובא לו בתוך העיר ביום טוב על ידי עירובי תחומין אף הוא סומך על עירוב של זה ובכלל בני העיר הוא ויש חולקין בדבר מפני שלא עלה על דעת המניח אלא על מי שהוא תוך תחומו אא"כ פרט כן בעירובו או שכיון דעתו לכך :

135 מי שלא הניח עירובי תבשילין וגלה בדעתו ובדבריו שאין כונתו לצאת בשל אחרים אסור לבשל שאין אדם זוכה בעל כרחו ומ"מ אומר אני על מי שהניח ונאכל או נאבד קודם שיתחיל לבשל שסומך על אחרים ומותר לו לבשל שאין בהנחתו גלוי הדעת בכך אלא שרוצה לקיים מצוה גדולי הראשונים שבקאטאלוניא כתבו שאין גלוי דעת מפקיע את האדם שלא לצאת בעירובו של חברו וכשאנו באים עליהם מכח השמועה האמורה כאן באחד שהיה עצב על שלא הניח ואמר לו שמואל סמוך אדידי ר"ל על עירובי ולשנה האחרת ראהו עצב גם כן על שלא הניח ואמר לו לכולי עלמא שרי לדידך אסור כלומר אחר שאתה מגלה דעתך שאינך רוצה לצאת בשלי הם מפרשים שלא היה אותו האיש מאותה העיר אלא מחוצה לה שבא לו על ידי עירובי תחומין ודעתם שלא היה יוצא בעירוב של אותה העיר וכנגד הוראת חכמי צרפת שכתבנו בסמוך וזה שאמר סמוך אדידי פירושו על שולחני וכשראה שהיה פושע אסר לו ממה שאמרו למעלה אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא ואין הדברים נראין שהרי אף בודאי מי שהיה לו להניח ולא הניח אין אוסרין אותו לאכול עמנו או אף בשלוח מנות ואף על פי שאינו ראוי לכך כמו שביארנו איסור מיהא אין כאן וי"מ ופושע את כלומר אחר שאין דעתך גומרת לצאת בשל אחרים אלא מצד מה שלא הנחת נמצא שנעשית פושע על שלא הנחת ואין לערב על הפושעים ומ"מ אם היה דעתו אף על הפושעים יראה לגדולי הדור שהוא מותר :